

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Stev. 15.

V Ljubljani, 12. malega travna 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Poziv

vsem slovenskim učiteljskim društvom na Štajerskem!

„Štaj. Lehrerbund“ skliče 9. maja t. l. delegacijsko zborovanje zaradi pogodbe z avstr. „Beamtenvereinom“ in glede učiteljskih plač v Gradec. — Zato se tem potom pozivlje slovenska učiteljska društva na Štajerskem, da tekom aprila t. l. izvolijo eventualno svoje delegate ter jih naravnost oznanijo vodstvu „Bunda“ v Gradec. Potne stroške delegatom naj plačajo društva sama, ker naši „Zvezi“ v to nedostaje sredstev. — „Bund“ zahteva imenik članov naše „Zveze“, a za l. 1907. sta vposlali doslej le dve društvi podpisane vodstvu tozadevni seznamek. — Tudi ima vsako društvo vposlati za vsakega svojih članov 30 h letnega prispevka „Bundu“. Društva naj se odzovejo tej svoji dolžnosti, kakor je bilo to že svoječasno javno oznanjeno!

V Celju, dne 3. aprila 1907.

Vodstvo „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“.

Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva!

I.

Zaman smo čakali odgovora na svoja izzivanja. Kakor doslej že pet let, tako se je zgodilo tudi sedaj — klerikalizem molči kot grob o vsem, kar smo mu očitali. Tisti gostobesedni klerikalizem, ki piše dolgovozne članke o darwinizmu, Haecklu in monizmu, da zavrača krive nazore učenjakov o naravnem razvitku materije, da pobija trditve o brezbožnosti ter z vnemo zagovarja eksistenco najvišjega bitja — ne more niti z eno besedo ovreči naših trditvev, da tava sam v blatu krivoverstva. Zaman kličemo vse doktorje svetega pisma na odgovor. Stvarnega odgovora ne morejo dati, ker je resnico nemogoče ovreči. Kakor hodi mačka okolo lončka vrele kaše, ker se boji opeči gobček, tako hodi „Slovenec“ okolo „Učit. Tovariša“, citira, zagovarja in smeši po svoji stari in neumni navadi nekatere naše članke, a o krivoverskem klerikalizmu ne more ziniti niti ene besede, resnica peče — peče! Več let smo pobijali razne napade klerikalizma potom „Slovenca“ na učiteljstvo in šolo, ker je pa ta prenesel svoje naskoke v „Domoljuba“, smo prijeli pa tega za ušesa tako, da se zvijata sedaj oba pred nami kot izprijena pobalina. Pribiti moramo enkrat za vselej, da pobijamo namen klerikalizma vobče, naj se potem piše, naskakuje in obrekuje kjersibodi. Nam ni na poti pošteno časnikarstvo, marveč se tega

celo veselimo, ker to v dobrih, poštenih in za narodni blagor gorečih rokah naš narod blaži, vzgaja in vodi k napredku. Na poti so nam le krivi nazori, pohujšanje, hujskanje in pačenje resnice, ki vodijo naš narod na kriva pota, krivo pojmovanje, krive nazore in na slabe posledice. Naš klerikalizem je napovedal boj nam in šoli na življenje in smrt, za dosego svojega namena se poslužuje najpodlejših sredstev: laži, obrekovanja, zasramovanja, poniževanja in v največji meri zlorabe vere — na katoliški in verski podlagi. Zaman smo mu dokazovali, da je na krivi poti, da z namenom krivo uči in piše — vse zaman! Ostal je dosleden kakor vselej v svojih nazorih, nepoboljšljiv, trmast, zagrizen hinavec, lažnjivec, obrekljivec, svetohhanski priliznjeneč, zvijačnik in grobokop resnice in pravih nazorov. Ker si ne upa z resnico in stvarno polemiko na dan, si ne upa ovreči do skrajnosti sramotnega očitanja krivoverstva; poslužuje se že običajnih sredstev: obrekovanja in laži, bahanja, pretenja in zavijanja resnice. Čujmo, kaj kvasi v 9. št. „Domoljuba“!

Liberalni učitelji ne sovražijo nobenega lista bolj, nego „Domoljuba“. In to le radi tega, ker jim „Domoljub“ pove resnico v brk in ker graja njihovo liberalno početje. Hudo jih je ujezil članek „Učiteljstvo pred sodbo ljudstva“, ki ga je nedavno priobčil naš list. V tem članku ni nikakih osebnih napadov, pač pa se popisuje ravnanje in protiljudsko delovanje liberalnega učiteljstva. Pregovor pravi: „Če psu stopiš na rep, zacvili“, tako je tudi zacvilil „Učit. Tovariš“, ko je bral ta članek. Čutil se je prizadetega. Da se moramo pečati semintja z učiteljstvom, tega nismo mi krivi, temveč liberalni učitelji sami. Če hočejo imeti mir pred nami, naj ne delujejo proti ljudstvu, naj mu ne vsiljujejo gnilega liberalizma, strupenih časopisov, temveč dajejo mu lepe zglede. Če pa meni liberalno učiteljstvo, da bo našemu listu kaj škodovalo, ako kliče „Učit. Tovariš“, naj se dela z vso silo proti „Domoljubu“, se zelo moti. Saj so učitelji že več let najhujši nasprotniki našega lista. Na vse mogoče načine so ga že preganjali in ga še, a naš list se v kljub temu preganjanju vedno lepše razširja in množi. Da bomo „Učit. Tovariša“ še nekoliko pojezili, mu povemo, da ima „Domoljub“ plačanih naročnikov 18.500.

Rekli smo že, da smo mi vneti za dobro in pošteno časopisje; če pa ima klerikalizem v „Domoljubu“ laž, obrekovanje, zlorabo vere in hinavsko zavijanje za resnico, kar smo mi dokazali za laž, česar si ne upa ovreči, potem je naša trditev na svojem mestu — klerikalizem je dosleden in nepoboljšljiv krivoverec. Naši dosedanji članki o krivoverskem klerikalizmu so zanj tako hud tobak, da bi ga noben pošten človek ne mogel

molče nasipati v nos. Vsi klerikalni prvaki so bili poklicani na odgovor pred ljudstvo, naši članki bi se morali ponatisniti in v javnosti ovreči, kakor navadno dela klerikalizem — ker pa tega niste storili, nosite vsi skupaj pečat krivovercev na svojem čelu. Kapitilirati morate pred učiteljstvom!

Borni ljudski učitelj ni stopil klerikalizmu samo na rep, marveč ga je morališko ubil, da niti zaveviti ne more. Z veliko in bahaško samozavestjo je napovedal učiteljstvu boj na življenje in smrt, niti od daleč ni mislil, da bo kdaj naletel na tak odpor. Nikdar niti sumil ni, da imamo mi v zalogi toliko smrtonosnega orožja, s katerim smo komaj začeli bojevati se. Čim hujši bo naval na nas, tem hujši bo naš odpor, tem ojstrejša kopja vzamemo v roke. Kdo je kriv, da se moramo tupatam pečati s klerikalizmom? On sam, ki deluje proti ljudstvu s tem, da ga zlorablja, vodi za nos, slepi z vero in z raznimi organizacijami za nadvlado in za svoj žep. Učiteljstvo hrepeni po miru in spravi, ali bojeviti klerikalizem noče ničesar slišati o tem. „Smrt njemu, kdor ni z nami!“ vpije ta navidezni označevalec miru, sprave in ljubezni in navidezni prijatelj ljudstva. Kdo je proti ljudstvu? Kdo mu vsiljuje gnilo in strupeno časopisje? Kdo ga pohujšuje? Ali učiteljstvo? Nešteto-krat smo mi dokazali z do danes še ne ovrženimi dejstvi, da je ta zavodnik, maroliška propalica in največji pohujšljivec naš krivoverski klerikalizem. Učiteljstvo je moralo sprejeti usiljeni boj; ono se mora braniti proti krivičnim napadom; ono se mora potegovati za blaginjo, čast in poštenje svoje in svojega naroda, ko vidi volkove v ovčji obleki, ki živé kot parasiti na narodovem telesu. Žro, žro, a niso nikdar siti. Imeti hočejo povsod prvo in zadnjo besedo, nobena reč jim ni sveta. Zapravili so milijone z raznimi konsumi; izvabili denar od naroda za svoj žep; ovirajo šolstvo in omiko ter zastrupljajo narod s krivimi nazori in ga zavajajo z lažjo in obrekovanjem na kriva pota potom ostudnega in krivoverskega časopisja. In ti ljudje se še bahajo z 18.500 plačanimi naročniki pri „Domoljubu“? Ne jeza, marveč žalost nas obhaja, ko vidimo, kako se sistematiško zastruplja naš narod z nazori našega krivoverskega klerikalizma. — Svaka sila do vremena!

V isti številki na drugem mestu dehti zopet krasna klerikalna cvetka. Liberalno učiteljstvo je zopet našlo vero. Članek, ki ga je prinesla peta številka letošnjega „Domoljuba“; je kot

strela iz jasnega posvetil v liberalno temo, in ljudje prosijo sedaj Boga, naj v svoji pravičnosti kaznuje pisce tistih „Domoljubovih“ vrstic. Kako ginljivo prosi liberalni „Tovariš“, naj tisti lopov, če je duhovnik, ne prijemlje več hostije v svoje roke, ker so njegove roke umazane od ostudnosti in zlobe. Le škoda, da niso svojega verskega prepričanja že preje pokazali! Zato je pa tudi dolžnost „Domoljubova“, da popravi liberalnemu učiteljstvu storjeno krivico in da pove slovenskemu ljudstvu, da liberalno učiteljstvo še ni pozabilo na Boga.

In ta namen ima sledeča resnična in mična povest. Pisalo se je l. 1906. in bilo je dne 29. novembra zvečer in godilo se je pri nas na Kranjskem. V gostilni sedi pri mizi kopa liberalnih učiteljev pa nekaj njihovih častilcev, ki so nekoga vezali. Seveda pri tej priliki ni manjkalo navdušenih govorov. Vzdigne se izpreobrnjeni liberalec in začne praviti, kako težko gleda v šoli križ in konča svoj govor z željo, naj učiteljstvo gleda nato, da križ prej ko mogoče šolo zapusti. In za njim se vzdigne častitljiv mož in z vneseno govoricco pove, da ima tudi on v svojem zastarelem srcu prav take želje. Nazadnje pa stopi na noge mož, ki je bil včasih v cerkvi za organista in je za denar prepeval (plačana duša) in ves ginjen pove zbranim liberalnim muham, da bi bilo njegovo največje veselje, če bi dejali križ iz šole, „farje pa v tarčo“. Pa naj kdo reče, da so naši učitelji pozabili na Boga in da niso bogaboječji ljudje. V gostilni pričujoči fantje so pa dejali: „Učitelji se bodo bali še pesti, preden bodo vrgli Boga iz šole. Pri sv. Mihaelu bodo pa imeli otroci ‚vakance‘, če L. F. še enkrat to poskusi.“

To klerikalno cvetko smo z vsem vonjem presadili iz „Domoljuba“, da učiteljstvo zve, s kakimi lopovi imamo opraviti. Da je to vse izmišljeno, vse podla laž, se vidi na prvi pogled. Učitelji v javni gostilnici med kmetiškimi fanti naj bi imeli tak pogovor? Sploh pa, čemu bi to tudi razpravljali v javnosti, ali je komu v šoli križ kaj na poti? Kje je učitelj L. F. pri svetem Mihaelu? Taka šola v našem šematizmu niti ne eksistira! Mar bi klerikalizem to milostno zamolčal, ako bi bilo to res? Dotični učitelji bi bili že davno v disciplinarni preiskavi ter zaradi motenja vere in javnega pohujšanja izključeni. Kaj podobnega more pisati le podla, krivoverska ter do kosti in mozga izprijena klerikalna, črna duša brez vesti, sramu in ponosa na čast.

Moji napor, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajne.

(Dalje.)

Nekaj drobtinice sta pač prinašala slovenska šolska lista „Učiteljski tovariš“ in takratni „Slovenski učitelj“ (1873—1877), kar pa je bilo vse premalo. Zaraditega sem jaz za slovenske učitelje spisal pod naslovom „Prvi poduk“ (založba Bambergova) metodiško navodilo, ki je odgovarjalo nemškima „Unterklasse“ (Hermann) in „Das erste Schuljahr“ (Saatzer). Knjiga, ki je precej ugajala, je menda že pošla.

Ali ne bi kazalo, da jo izda strokovnjak (jaz je ne morem, ker je že 28 let lani minilo, ko sem poučeval v prvem razredu ljudske šole) v drugem, popravljenem in pomnoženem natisku? Izdal sem za učitelje tudi knjigi „Praktična metoda“, „Kratka zgodovina pedagogije“, „Domoznanstvo Kranjske vojvodine“, vsa delca manjše vrednosti.

Nisem bil še dve leti učitelj, ko sem leta 1871. že hotel kranjsko ljudsko šolstvo pregledati nekako s „ptičje perspektive“. Kot učitelj v Idriji sem nabral statistične date od šolskih voditeljev na Kranjskem o stanju kranjskega ljudskega šolstva (vmes nekoliko tudi o sosednih pokrajinah in avstrijskem ljudskem

šolstvu sploh). Tako direktno nabrane, oziroma iz „Oesterreichische Schulbote“ (ki je že takrat izhajal) posnete podatke sem priobčil v knjižici „Kranjsko ljudsko šolstvo“. To delce sem posvetil e. kr. deželnemu šolskemu svetu v Ljubljani, ki je bil takrat še-le malo časa ustanovljen. Izročil sem ga osebno deželnemu prezidentu baronu Wurzbachu, deželni šolski nadzornik je bil pa takrat prošt dr. Jarc. Niti prvi niti drugi niti cela korporacija mi niso rekli za verno sliko takratnega kranjskega ljud. šolstva ne bev ne mev.

S to knjižico sem hotel javnost poučiti, v kakšnem slabem stanju je bilo še takrat slovensko, posebno kranjsko šolstvo; z njo sem hotel izpodbuditi šolske gosposke, da bi se požurile in delale; trudil sem se takrat po časopisih, osobito po „Narodu“, „Tovarišu“ in „Slov. učitelju“, da bi slovensko inteligenco prepričal o veliki koristi novih šolskih zakonov, ki so jih takrat duhovniki tako jako napadali.

To moje potegovanje za nove (zdaj že 40 in več let stare) šolske zakone je zakrivilo, da so me takratni konservativni Slovenci razvpili za liberalca tako močno, da mi današnji klerikalci še dandanes prav ne zaupajo.

Ne samo učiteljev in izobraženih Slovencev, ne samo šolskih gosposk in duhovnikov, ampak tudi prosti narod sem hotel

Imenitna je izjava moža, ki je bil časih organist in je za denar prepeval — plačana duša. Iz tega se vidi, kako poniževalno, zaničljivo in ostudno obdeluje učitelje organista, ki se trudijo, da bi ustregli ljudstvu ter prihranili s tem večjih stroškov za stalnega organista. Učitelj organist je plačana duša, če v cerkvi orgla in poje — to je treba pribiti. Kaj pa duhovniki po naših cerkvah, mar oni delajo zastoj? Niti očenaša ne zmoliijo za umrle duše, če niso plačani, še manj kaj drugega. Kako se pustijo ti gospodje plačati za vsako malenkost še čez določeno mero, to vemo mi, o tem bi se dalo jako veliko govoriti in pisati. O drugi priliki bomo navedli razna dejstva, za danes pribijemo le toliko, da pozna naš kmet te gospode prav dobro, kako se jih mora plačati

Učitelju organistu očitati krvavo zaslužene borne krone za velikanski trud, je navadna klerikalna podlost. — Vse to se je klerikalizem nalagal z namenom, da jemlje učitelju ugled in spoštovanje pri ljudstvu. Ker je naše ljudstvo verno, naredimo učitelja za brezverca, ki meče Boga iz šole, to bo izdalo sedaj o volitvah, ljudstvo ga ne bo poslušalo, zato bo šlo za nami — brezverno učiteljstvo ostane na cedilu! — To je najlepši dokaz resničnosti klerikalnega gesla „Namen posvečuje sredstva“. To je res katoliško delo našega vrlega klerikalizma, ponosen sme biti na tak smrad iz pekla.

On se kar očitno dela norea iz Boga, ko jemlje učiteljstvu vero vanj ter usiljuje ljudstvu krive nazore zaradi sebičnosti. In tak duhovnik, ki piše take podlosti, še trdi, da je katoličan, vodnik našega vernega ljudstva? Lopov je, krivoverec brez najmanjšega verskega čuta, plačana duša za laž in obrekovanje, ki mašuje in uživa vsak dan Boga z zavitimimi očmi proti nebu. Svoje delo opravlja iz navade in za plačo kot navaden obrtnik. Mi ostanemo pri svoji trditvi: kdor piše take pohujšljive lopovščine, je krivoverec — tak naj ne jemlje posvečene hostije v svoje ostudne in od peklenskega smradu umazane roke, ker dela s tem božji rop! Vera nas uči, da se mora krivica poravnati; kdor bližnjega oškoduje na časti in imetju, mora to vrniti! Ali nam bo klerikalizem kdaj vrnil našo čast in naše imetje, ki nam ga je ukradel z zavlačevanjem regulacije plač?

Tega ne bo nikdar naredil, ker ne veruje v Boga ne v hudiča — dela njegova pričajo, da je krivoverec.

pridobiti za šolo. V tej točki sem posnemal Hrvate. Ti imajo društvo sv. Jeronima, ki je slično naši družbi sv. Mohorja. To društvo je bilo že pred 30 in več leti izdalo knjigo „Učitelj Dobrašin“, v kateri pisatelj hrvaški in pesnik Trnski v obliki povesti opisuje plodonosno delovanje učitelja na kmetih. Želel sem, da bi ta knjiga izšla v slovenskem prevodu in bila prikrojena za slovenske razmere. Spisal sem to delce jaz v jako okrajšani in prenavarjeni obliki. Ker pa nisem mogel dobiti založnika, sem jo priobčil najprvo v „Slov. učitelju“ in iz njega preskrbel na svoje stroške 1000 ponatiskov, ki sem jih skoro vse brezplačno razdelil med narod, in to največ med kmete v ljutomerski okolici.

Te dni sem čital v nemškem listu „Die Woche“, da šolsko izpričevalo najbolj veže šolo in dom. To je res. Pa še nekaj je, kar deluje tudi kaj dobro v tem obziru. Mislim namreč, da so izvrstna vezila tudi konecletna tiskana šolska poročila. Četudi niso ta poročila v nobenem šolskem zakonu ali ukazu predpisana, vendar sem jaz kot šolski voditelj v teku svojih 37 let, kar sem služboval, izdal kakih 30 teh poročil, in to v Ljutomeru menda sedem čisto slovenskih, v Krškem pa menda kakih 23 slovensko-nemških. Da pa slovensko-nemška poročila nemškim nad-

Dopis v „Domoljubu“ št. 3 ni kot blisk z jasnega neba zadel učiteljstva, ker je na take podlosti vajeno že od pamtiveka. Dokaz: lece po naših cerkvah in klerikalno časopisje. Klerikalizem je grozno ponosen na število svojih naročnikov, zaraditega mu povemo resnično dogodbo ravno glede na famozni dopis v št. 5. Po nekem končanem volilnem zaupnem shodu dr. Šusteršiča so prišli razni klerikalni veljaki v gostilnico, kjer je bil neki naš tovariš in sotrudnik. Ker je bilo pri zaupnem shodu govorjenje tudi o učiteljskih plačah po navadnem receptu, da naj plača učiteljstvo, kdor ima dobiček od šole: višji uradniki in večji posestniki, se je vnel živahen razgovor. Naš tovariš je trdil, da se ne bodo na ta način nikdar uravnale učiteljske plače, ker je državni zakon taki razdelitvi davkov nasproten; predelati bi se moral poprej državni zakon.

Pređen pride do tega, bo sedanje učiteljstvo že vse pomrlo za lakotjo. Sploh pa je vaša stranka zoper šolo in učiteljstvo, doktor Šusteršič sam imenuje sedanjo šolo prokletstvo za naš narod. Zadnji „Domoljub“ imenuje vse učitelje brezverce, ki hočejo vreči Boga iz šole in ki pohujšujejo ljudi v cerkvi in drugod. — Nato odgovori jako veljaven mož: „Mi spoznamo, da je šola neobhodno potrebna. Učitelji morajo biti primerno plačani za svoj trud. Ta kruh je krvavo zaslužen, jaz ne bi bil za učitelja za ves svet. Ako se vam ne bodo plače kmalu uravnale, govorili bomo pa drugače. Kar se tiče pa „Domoljuba“, ne ozirajte se nanj prav nič, ta je čenča za babe in otroke! Buren smeh in pritrdjevanje prisotnih je potrdil govornikovo izjavo. Govornik je oseben znanec in častilec dr. Žitnika kot odgovornega urednika „Domoljuba“, zato je ta izjava tem občutnejša. „Domoljub“ se drži pokonci največ zaradi povesti in nizke cené, njegove politiške zadeve pa obsojajo njegovi naročniki sami. Zato še enkrat izjavljamo, da ni list za „babe“ kot blisk iz jasnega zadel nas, marveč naš odgovor je zadel neumno babje čenčanje kot blisk. Sapo mu je zaprlo tako, da ne more več ziniti. — Babji krivoverec je morališko ubiti!

Novi šolski zakon na Ogrskem.

== Dokaj vetra je zbudil in ga še zbuja novi šolski zakon na Ogrskem, ki ga je predložil državni zbornici minister Apponyi.

V današnjem članku hočemo podati le suho ogrodje onega dela šolskega predloga Apponyjevega, ki se tiče ureditve učitelj-

zornikom in glavarjem in deželnim predsednikom in šolskim referentom niso ugajala, to mi radi verujete!

Pred 30 leti je bilo slabo preskrbljeno s slovenskimi pedagoškimi in metodiškimi knjigami. Šolska časopisa „Tovariš“ in „Slov. učitelj“ (moj) sta pač prinašala vzgojeslovne in metodiške obravnave; pozneje se je v tej zadevi odlikoval „Popotnik“, ki je ostal v tem smislu dosleden do danes. Zato gre njegovemu uredniku in njegovim sotrudnikom vsa čast. Ker nismo imeli metodiških knjig, sem bil jaz spisal nekaj malega o tej stroki, n. pr. „Prvi poduk“, t. j. navodilo za poučevanje na prvi stopnji ljudske šole, v prvem šolskem letu. Sam se nisem upal založiti knjige, ker je zaloga knjig draga in ker se knjige prodajo težko; zato sem pridobil Bambergga, ki jo je bil založil še-le potem, ko sem mu preskrbel klišeje od firme Tempsky v Pragi brezplačno. Po knjigi so učitelji - začetniki segli radi, in vsem učiteljem je služila dobro, zlasti pa tistim, ki so poučevali v prvem razredu. Odkar so pa začeli marljivi slovenski pedagogi in pisatelji spisavati učne slike za prve razrede, ni bilo to navodilo več tako potrebno; zato Bamberg ni izdal še drugega natiska, čeravno mu menda od prvega ni ostalo veliko izvodov. (Dalje.)